

Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων (Φουντούλης Ἰωάννης)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε χωρὶς ὑπερβολὴ τὴ Λειτουργία αὐτή, μαζὶ μὲ τὰ λειτουργικὰ χειρόγραφα, «Λειτουργία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς», γιατί πραγματικὰ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ χαρακτηριστικὴ ἀκολουθία τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς περιόδου. Εἶναι δυστυχῶς ἀλήθεια ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἀγνοοῦν τελείως τὴν ὑπαρξία της, ἢ τὴν ξεύρουν μόνο ἀπὸ τὸ ὄνομα, ἢ καὶ ἔλαχιστες φορὲς τὴν ἔχουν παρακολουθήσει. Δὲν πρόκειται νὰ τοὺς μεμφθοῦμε γὰρ αὐτό.

Ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τελεῖται σήμερα στοὺς ναούς μας τὸ πρωὶ τῶν καθημερινῶν της Τεσσαρακοστῆς, ἡμερῶν δηλαδὴ ἐργασίμων, καὶ γὰρ αὐτὸς λίγοι εἶναι ἔκεινοι πού δὲν δεσμεύονται κατὰ τὶς ὥρες αὐτὲς ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα ἢ τὴν ὑπηρεσία τῶν. Τὰ τελευταία χρόνια γίνεται μιὰ πολὺ ἐπαινετὴ προσπάθεια ἀξιοποιήσεώς της. Σὲ πολλοὺς ναοὺς τελεῖται κάθε Τετάρτη ἀπόγευμα, σὲ ὥρες πού πολλοί, ἀν δῆλοι οἱ πιστοί, ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ παρευρεθοῦν στὴν τέλεσί της.

Τὸ ὄνομά της ἡ Λειτουργία αὐτὴ τὸ πῆρε ἀπὸ τὴν ἕδια τὴ φύση της. Εἶναι στὴν κυριολεξίᾳ Λειτουργία «προηγιασμένων δώρων». Δὲν εἶναι δηλαδὴ λειτουργία ὅπως οἱ ἄλλες γνωστὲς λειτουργίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, στὶς ὁποῖες ἔχομε προσφορὰ καὶ καθαγιασμὸς Τιμίων Δώρων. Τὰ Δῶρα εἶναι καθαγιασμένα, προηγιασμένα, ἀπὸ ἄλλη Λειτουργία, πού ἐτελέσθη σὲ ἄλλη ἡμέρα. Τὰ προηγιασμένα δῶρα προτίθενται κατὰ τὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων γιὰ νὰ κοινωνήσουν ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ ἀγιασθοῦν οἱ πιστοί. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων εἶναι μετάληψις, κοινωνία.

Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν γενεσιούργῳ αἰτία τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων πρέπει νὰ ἀνατρέξωμε στὴν ἱστορία της. Οἱ ρίζες της βρίσκονται στὴν ἀρχαιοτάτη πράξη τῆς Ἐκκλησίας μας. Σήμερα ἔχομε τὴ συνήθεια νὰ κοινωνοῦμε κατὰ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα. Στοὺς πρώτους ὅμως αἰῶνες τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας οἱ

πιστοὶ κοινωνοῦσαν σὲ κάθε Λειτουργία, καὶ μόνον ἔκεῖνοι πού εἶχαν ὑποπέσει σὲ διάφορα σοβαρὰ ἀμαρτήματα ἀπεκλείοντο γιὰ ἔνα ὡρισμένο χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὴν μετάληψη τῶν ἀγίων Μυστηρίων. Κοινωνοῦσαν δηλαδὴ οἱ πιστοὶ ἀπαραιτήτως κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε Σάββατο καὶ ἐνδιαμέσως τῆς ἑβδομάδος ὅσες φορὲς ἔτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία, τακτικῶς ἢ ἐκτάκτως στὶς ἔορτὲς πού ἔτύχαινε νὰ συμπέσουν ἐντός της ἑβδομάδος. Ὁ Μέγας Βασίλειος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς του κοινωνοῦσαν τακτικῶς τέσσερις φορὲς τὴν ἑβδομάδα, δηλαδὴ τὴν Τετάρτη, Παρασκευή, Σάββατο καὶ Κυριακὴ (ἐπιστολὴ 93). Ἄν πάλι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τελεσθῇ ἐνδιαμέσως τῆς ἑβδομάδος ἡ θεία Λειτουργία, τότε οἱ πιστοὶ κρατοῦσαν μερίδες ἀπὸ τὴν θεία κοινωνία τῆς Κυριακῆς καὶ κοινωνοῦσαν μόνοι τους ἐνδιαμέσως τῆς ἑβδομάδος. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ τὸ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος.

Στὰ Μοναστήρια καὶ ἴδιαίτερα στὰ ἔρημικὰ μέρη, ὅπου οἱ μοναχοὶ δὲν εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ παρευρεθοῦν σὲ ἄλλες λειτουργίες ἐκτός της Κυριακῆς, ἔκαμαν ὅτι καὶ οἱ κοσμικοί. Κρατοῦσαν δηλαδὴ ἀγιασμένες μερίδες ἀπὸ τὴν Κυριακὴ ἢ τὸ Σάββατο καὶ κοινωνοῦσαν κὰτ' ἴδιαν. Οἱ μοναχοὶ ὅμως ἀποτελοῦσαν μικρὲς ἢ μεγάλες ὁμάδες καὶ ὅλοι ἔπρεπε νὰ προσέλθουν καὶ νὰ κοινωνήσουν κατὰ τὶς ἴδιωτικὲς αὐτὲς κοινωνίες. Ἔτσι ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται μία μικρὰ ἀκολουθία. Ὅλοι μαζὶ προσηγορίζοντο πρὸ τῆς κοινωνίας καὶ ὅλοι μαζὶ εύχαριστοῦσαν τὸν Θεό, πού τοὺς ἀξίωσε νὰ κοινωνήσουν. Ἄν ὑπῆρχε καὶ Ἱερεύς, αὐτὸς τοὺς προσέφερε τὴν θεία κοινωνία. Αὐτὸ ἔγίνετο μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ ἢ τῆς Θ' ὥρας (3 μ.μ.), γιατί οἱ μοναχοὶ ἔτρωγαν συνήθως μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, μετὰ τὸν ἐσπερινό. Σιγὰ -σιγὰ θέλησαν νὰ ἐντάξουν τὴν κοινωνία τοὺς αὐτὴ στὰ πλαίσια μιᾶς ἀκολουθίας, πού νὰ ὑπενθυμίζει τὴν θεία λειτουργία.

Κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸν διεμορφώθη ἡ ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν (δηλαδὴ κατὰ τὸν τύπον τῆς θείας Λειτουργίας), πρὸς τὸ τέλος τῆς ὁποίας κοινωνοῦσαν. Αὕτη εἶναι ἡ μητρικὴ μορφὴ τῆς Προηγιασμένης.

Ἄς ἔλθωμε τώρα στὴν Τεσσαρακοστή. Ἡ θεία Λειτουργία κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἔτελεῖτο μόνον κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακές. Παλαιὸ ἔθιμο ἐπικυρωμένο ἀπὸ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες ἀπηγόρευε τὴν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος, γιατί αὐτὲς ἦσαν ἡμέρες νηστείας καὶ πένθους. Ἡ τέλεσις τῆς θείας Λειτουργίας ἦταν κάτι τὸ ἀσυμβίβαστο πρὸς τὸν χαρακτήρα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Ἡ Λειτουργία εἶναι πασχάλιο μυστήριο, πού ἔχει ἔντονο τὸν πανηγυρικό, τὸν χαρμόσυνο, τὸν ἐπινίκο χαρακτήρα. Αὐτὸ ὅμως γεννοῦσε ἔνα πρόβλημα. Οἱ χριστιανοὶ ἔπρεπε νὰ κοινωνήσουν δύο φορὲς τουλάχιστον ἀκόμη κατὰ τὴν ἑβδομάδα, τὸ ὀλιγώτερο δηλαδὴ κατὰ τὶς ἐνδιάμεσες ἡμέρες, τὴν Τετάρτη καὶ τὴν Παρασκευή, πού μνημονεύει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος. Ἡ λύσις ἦδη

ύπηρχε: Οι πιστοί θὰ κοινωνοῦσαν ἀπὸ Προηγιασμένα Ἅγια. Οι ἡμέρες αὐτὲς ἦσαν ἡμέρες νηστείας. Νηστεία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐσήμαινε πλήρη ἀποχὴ τροφῆς μέχρι τὴν δύσι τοῦ ἡλίου. Ἡ κοινωνία λοιπὸν θὰ ἔπρεπε νὰ κατακλείσῃ τὴν νηστεία, νὰ γίνη δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ συνδέεται ἡ ἴστορία μὲ τὴν σημερινὴ πράξι. Ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων εἶναι σήμερα ἀκολουθία ἐσπερινοῦ, στὴν ὅποια προστίθεται ἡ παράθεσις τῶν δώρων, οἱ προπαρασκευαστικὲς εὔχες, ἡ θεία κοινωνία καὶ ἡ εὐχαριστία ὕστερα ἀπὸ αὐτήν. Ἡ διαμόρφωσίς της μέσα στὸ ὄλο πλαίσιο τῆς Τεσσαρακοστῆς τῆς ἔδωσε ἔνα ἔντονο «πενθηρό»,, κατὰ τὸν Θεόδωρο Στουδίτη, χαρακτήρα (Ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων). Μὲ τὸν ἐσπερινὸ συμπλέκονται τροπάρια κατανυκτικά, οἱ Ἱερεῖς φέρουν πένθιμα ἄμφια, ἡ ἀγία τράπεζα καὶ τὰ τίμια δῶρα εἶναι σκεπασμένα μὲ μαῦρα καλύμματα, οἱ εὔχες εἶναι γεμάτες ταπείνωσι καὶ συντριβή. «Μυστικώτερα εἰς πᾶν ἡ τελετὴ γίνεται», κατὰ τὸν Ἰδιο Πατέρα.

Καιρὸς νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ σ αὐτὴν τὴν Ἰδια τὴν Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, στὴ μορφὴ πού ὕστερα ἀπὸ μακρὰ ἔξελιξη ἀποκρυσταλώθηκε καὶ κατὰ τὴν ὅποια τελεῖται σήμερα στοὺς ναούς μας. Ἡδη ἐπισημάναμε τὰ δύο λειτουργικὰ στοιχεῖα πού τὴν συνθέτουν: τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἐσπερινοῦ καὶ τὴν Θεία Κοινωνία. Τὸ πρῶτο μέρος της ἀποτελεῖ ὁ συνήθης ἐσπερινός της Τεσσαρακοστῆς μὲ μικρὲς μόνο τροποποιήσεις.

Ο Ἱερεὺς κατὰ τὴν ψαλμωδία τῆς Θ' ὥρας ἐνδύεται τὴν Ἱερατική του στολὴ καὶ θυμιᾶ. Ἡ ἔναρξις γίνεται μὲ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» κατὰ τὸν τύπο τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἄναγινώσκεται ὁ προοιμιακός, ὁ 103ος δηλαδὴ ψαλμός, πού περιγράφει τὸ δημιουργικὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ· «Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον Κύριε ὁ Θεός μου ἐμεγαλύνθης σφόδρα...». Εἶναι τὸ προοίμιο τοῦ ἐσπερινοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἀκολουθίας τοῦ νυχθημέρου, πού ἀρχίζει, ὡς γνωστό, κατὰ τὸν ἑβραϊκὸ τρόπο, ἀπὸ τὴν ἐσπέρα· πρῶτο μέρος τοῦ εἰκοσιτετραώρου θεωρεῖται ἡ νύκτα. «Υστερα ὁ διάκονος, ἡ ἐν ἀπουσίᾳ του ὁ Ἱερεύς, θέτει στὸ στόμα τῶν πιστῶν τὰ αἴτηματα τῆς προσευχῆς»· «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»,, τὰ εἰρηνικά. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ΙΗ' καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου· «Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι μὲ ἐκέκραξα καὶ εἰσήκουσέ μου...» (Ψαλμοὶ 119-133). Εἶναι τὸ τμῆμα τοῦ Ψαλτηρίου πού ἔχει καθορισθῆ νὰ ἀναγινώσκεται κατὰ τοὺς ἐσπερινούς της Τεσσαρακοστῆς.

Ο Ἱερεὺς ἐν τῷ μεταξὺ ἔτοιμάζει στὴν Πρόθεσι τὰ Προηγιασμένα -ἀπὸ τὴν Λειτουργία τοῦ προηγουμένου Σαββάτου ἡ τῆς Κυριακῆς- Τίμια Δῶρα. Ἀποθέτει τὸν Ἅγιο Ἅρτο στὸ Δισκάριο, κάμνει τὴν ἔνωσι τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος στὸ Ἅγιο Ποτήριο καὶ τὰ καλύπτει. Ο ἐσπερινὸς συνεχίζεται μὲ τὴν ψαλμωδία τῶν ψαλμῶν

τοῦ λυχνικοῦ καὶ τῶν κατανυκτικῶν τροπαρίων τῶν ἐκάστοτε ἡμερῶν, πού περιλαμβάνονται στοὺς τελευταίους στίχους τῶν ψαλμῶν αὐτῶν καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος. Διαβάζονται δύο ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἔνα ἀπὸ τὴν Γένεσι καὶ ἔνα ἀπὸ τὸ βιβλίο τῶν Παροιμιῶν. Θὰ σταθοῦμε γιὰ λίγο στὴν κατανυκτικὴ ψαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω», τοῦ δευτέρου στίχου τοῦ 140ού ψαλμοῦ. Ψάλλεται μετὰ ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα ἐξ φορές, ἀπὸ τὸν Ἱερέα καὶ τοὺς χορούς, ἐνῷ ὁ Ἱερεὺς θυμιὰ τὴν Ἅγια Τράπεζα.

«Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου·

ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή»..

Κατόπιν γίνεται ἡ ἔκτενὴς δέησις ὑπὲρ τῶν τάξεων τῶν μελῶν τῆς Ἔκκλησίας, τῶν Κατηχουμένων, τῶν ἔτοιμαζομένων διὰ τὸ ἅγιον Βάπτισμα, «τῶν πρὸς τὸ φωτισμα εὐτρεπιζομένων»,, καὶ τῶν πιστῶν. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῶν Κατηχουμένων ἔρχεται τὸ δεύτερο μέρος, ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων.

Τὴν μεταφορὰ τῶν Προηγιασμένων Δώρων ἀπὸ τὴν Πρόθεσι στὸ Θυσιαστήριο, πού γίνεται μὲ ἄκρα κατάνυξι, ἐνῷ οἱ πιστοὶ προσπίπτουν «μέχρις ἐδάφους» συνοδεύει ἡ ψαλμωδία τοῦ ἀρχαίου ὕμνου «Νῦν αἱ δυνάμεις»:

«Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν

σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν·

Ιδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

Ιδοὺ θυσία μυστικὴ τετελειωμένη δορυφορεῖται.

Πίστει καὶ πόθῳ προσέλθωμεν,

ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γενόμεθα.

Ἄλληλούϊα».

Ἡ προπαρασκευὴ γιὰ τὴν Θεία Κοινωνία περιλαμβάνει κυρίως τὴν Κυριακὴ προσευχὴ (Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον...», ἀκολουθεῖ ἡ Κοινωνία καὶ μὲτ' αὐτὴν ἡ εὐχαριστία. Καὶ ἡ Λειτουργία κλείνει μὲ τὴν κατανυκτικὴ ὄπισθάμβων εὐχή. Εἶναι δέησις πού συνδέει τὴν τέλεσι τῆς κατανυκτικῆς αὐτῆς Λειτουργίας πρὸς τὴν περίοδο τῶν Νηστειῶν. Ὁ πνευματικὸς ἀγὼν τῆς Τεσσαρακοστῆς εἶναι σκληρός, ἀλλὰ καὶ ἡ νίκη κατὰ τῶν ἀοράτων ἔχθρῶν εἶναι βεβαία γιὰ τοὺς ἀγωνιζομένους τὸν καλὸν ἀγώνα. Ἡ Ἄναστασις δὲν εἶναι μακράν. Ἄς τὴν διαβάσωμε προσεκτικά. Εἶναι ἀπὸ

τὰ ὡραιότερα ἐκκλησιαστικὰ κείμενα:

«Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πάσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου πρόνοιαν καὶ πολλὴν ἀγαθότητα ἀγαγῶν ἡμᾶς εἰς τὰ πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἔγκράτειαν παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως· ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πλάκας χειρίσας τὰ θεοχάρακτα γράμματα τῷ θεράποντί σου Μωσεῖ, παρασχου καὶ ἡμῖν, ἀγαθέ, τὸν ἀγώνα τὸν καλὸν ἀγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, τὴν πίστιν ἀδιαίρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν ἀοράτων δρακόντων συνθλᾶσαι, νικητὰς τὲ τῆς ἀμαρτίας ἀναφανῆναι καὶ ἀκατακρίτως φθᾶσαι προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν».

Ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὡραιότερες καὶ κατανυκτικότερες ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἄλλὰ συγχρόνως καὶ μία διαρκῆς πρόσκλησις γιὰ τὴν συχνὴ κοινωνία τῶν θείων μυστηρίων. Μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἀπὸ τὴν ἀρχαία ζωντανὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Φωνὴ πού λέγει ὅτι ὁ πιστὸς δὲν μπορεῖ νὰ ζῇ τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἀν δὲν ἀνανεώνῃ διαρκῶς τὴν ἔνωσί του μὲ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι «ἡ ζωὴ ἡμῶν» (Κολοσ. 3, 4).

Πηγή: agiazonei.gr